

Rapport over istandsættelse af funderingen ved Sjellebrostenen i Alling Ådal.

Foretaget d. 9. april 2013.

Museets Journal nr.: SMV 8550.

Sjellebrostenen.

Matr. nr. 7e af Lime By.

Lime Sogn.

Syddjurs Kommune.

Fredningsnummer: 2115:25.

Sted nr. 141010:43.

Musealt Ansvarsområde: Museum Østjylland.

Lokaliteten om morgenen d. 9/4 2013.

Arbejdet blev udført af:

Restaureringsenheden.

Museum Sydøstdanmark.

www.museerne.dk

Indhold:

1. Indledning.	Side 3.
2. Årsag til arbejdet på lokaliteten.	Side 4.
3. Deltagere.	Side 5.
4. Istandsættelsesarbejdet.	Side 6.

Denne rapport omhandler det arbejde, der blev udført ved lokaliteten i april måned 2013.

1. Indledning.

Lidt syd for hovedlandevej 21 mellem Randers og Ebeltoft - ved Alling Ådal - står Sjellebrostenen!

- Eller "Maskestenen" - en af vore mest kendte og fineste af slagsen!

Stenen er fremgravet på lokaliteten i 1951 af Harald Langberg efter at være blevet informeret om den af en lokal gårdejer Aage Sørensen.

Stenen lå omvæltet i den fugtige eng og blev rejst omtrent, hvor den blev fundet.

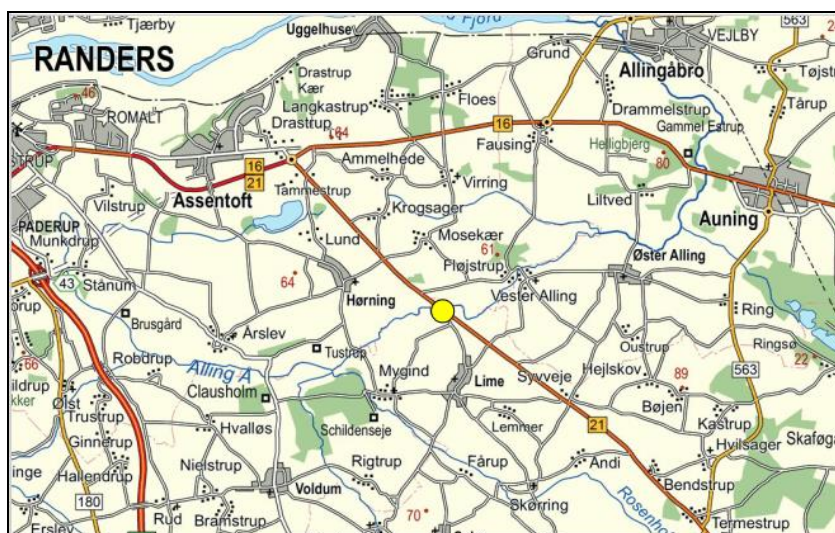
Senere, i 1957, blev der foretaget arkæologiske undersøgelser på stedet, og vejforløb i flere faser blev påvist.

Det drejede sig om vejforløb bestående af både velbevarede trækonstruktioner samt stenlægninger.

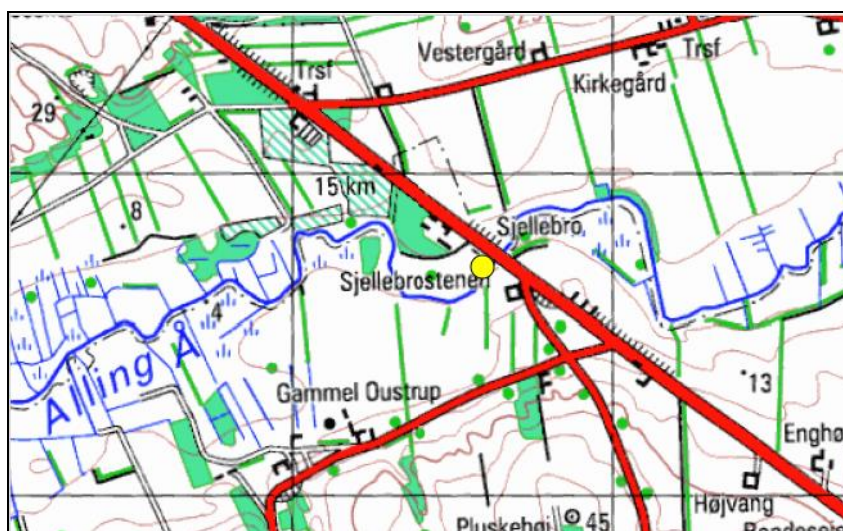
Stenen, der er af granit, er i ret god stand, og måler omkring 1,7 meter i højden og 1 meter i bredden og anslås vægtmæssig til ca. 3 tons.

Efter rejsning af stenen dengang blev den placeret med billedsiden mod nordvest.

Selve masken er udført i Mammen-stil, og stenen dateres derfor indenfor Vikingetiden til perioden 950-1050.

Lokaliteten markeret med gul prik på kortudsnit over området. © GST.

2. Årsag til arbejdet på lokaliteten.

I forbindelse med et større naturgenopretningsprojekt ved Alling Ådal er der fra Kulturstyrelsens side pr. 30. august 2012 givet tilladelse til at hæve – men *ikke* flytte - stenen.

Baggrunden er, at stenens basis og nedre partier i forvejen ofte står i vand ved det til sider højtstående vandspejl i åen. Dette er især et ”vinterproblem”, hvor vandet jævnligt når op til stenen! Skiftende frost- og tøperioder er *rigtigt skidt* for hele stenens overflade - men frem for alt for selve billedfladen med masken!

*Det siger nærmest sig selv, at ”vintersituationer” som denne er **særdeles** kritiske for stenen!*

Naturgenopretningsprojektets formål er bl.a. at øge vandstanden i åsystemet og dermed også i selve ådalen. Som en konsekvens heraf forventes vandstanden i ådalen at stige med yderligere op til 30cm – *også* i sommerhalvåret! (Delområde 3 i detailprojekteringsrapporten side 71).

Stenen måtte ikke flyttes længere op i det ellers lidt højereliggende terræn mod vest, og tilladelsen gælder derfor blot en hævnning af stenen på den aktuelle plads fra 1951.

Fra Kulturstyrelsens side blev det ønsket, at stenen blev hævet med mindst 20cm, og hævnningen blev betragtet som en såkaldt forebyggende istandsættelse som ved eksempelvis overdækningen af Jellingstenene, hvorfor arbejdet blev udført under henvisning til museumslovens § 29 q.

Stenen skulle efterfølgende fremstå som hidtil, og ikke eksempelvis rejst på en sokkel, dvs. forblive i et omgivende fladt terræn.

Desuden var det meget påkrævet, at den nye fundering var stærk og solid, da der i perioder stadig færdes kreaturer på engarealet.

Lokaliteten om morgenen d. 9. april 2013.

Bemærk at vegetationen tydeligt angiver, til hvilket niveau vandstanden har været oppe i løbet af vinteren/foråret 2012/2013.

Set fra øst.

3. Deltagere.

Ved arbejdet på lokaliteten deltog restaureringsspecialist Jacob Noe Bovin fra firmaet Morsø Skov og Naturservice, Møn – samt museumsinspektør og restaureringsarkæolog Henrik Høier fra Museum Sydøstdanmark.

Vores kontaktperson til Naturstyrelsen var agronom Kjeld Lundager Jørgensen fra Aalborg Arealforvaltning, der havde sørget for, at stille med to maskinførere fra firmaet Jacobsen og Blindkilde, Aulum, der iforvejen arbejdede i området med opretningsprojektet.

Hos Kulturstyrelsen var det konsulent Torben Dehn, der stod for sagsbehandlingen.

4. Istandsættelsesarbejdet.

Startede om morgenen tirsdag d. 9. april, hvor Jacob Bovin og undertegnede var kørt tidligt fra Sjælland og var ved lokaliteten kl. ca. 9.

Her mødtes vi med de to maskinfolk, der iforvejen arbejdede tæt ved med en stor gravemaskine på bælter. Efter lige at have orienteret os og inspiceret stenen og de nærmeste omgivelser, påbegyndte vi arbejdet i den rækkefølge, som det omhyggeligt var blevet beskrevet i den tilhørende arbejdsbeskrivelse.

Først gav vi os med håndkraft til at frigøre stenens basis for de nærmeste sten, der ligesom udgjorde den stenskonning, der var blevet lavet i 1951.

Det skal i øvrigt pointeres, at vi under *hele projektet* var ekstra opmærksomme på *ikke* at få maskinens skovl for tæt på stenens overflade på *noget* tidspunkt!

Vi vidste jo på forhånd intet om stenens nedre facon eller tilsvarende hvor dybt den stod. Det er tidligere blevet anslået, at stenen var gravet ca. 75cm ned.

Disse forhold blev imidlertid hurtigt belyst!

Stenen frigraves med håndkraft og de nærmeste sten og selve stenskoningen frilægges.

*Læg mærke til stenens nedre meget skrå facon, der er dybest mod syd.
Stenens nedre farveskift viser tydeligt, hvortil terrænoverfladen gik!*

- Maskestenen har en meget skrå ”underside” og den nedre sydlige ”bagside”, dvs. siden mod åen - modstående billedfladen - udgjorde stenens dybeststikkende parti. I forhold til eksisterende omgivende terræn stak stenen her ca. 60 cm.

Jorden på stedet bestod af næsten sort fugtig til våd let sandet muld. En konsistens, der meget tydeligt viste, at dette er gl. vådbund, og at stenen derfor teoretisk *kan* have ”sat sig” lidt i forhold til rejsningen i 1951. Imidlertid var stenen ret omhyggeligt skoet, og stod godt og solidt.

På de indsatte arbejdsbilleder kan det tydeligt iagttages, hvordan man i 1951 har kompenseret for stenens skrå underside ved at indsætte nogle lidt større og passende ”marksten” som en kile på dette sted, hvor en lille flad sten viser, hvordan man har ”finjusteret” hældningen på stenen! ☺ Denne kan selvfølgelig også være indsat på et senere tidspunkt!

Da stenen på denne måde var blevet frigjort begyndte vi at gøre klar til at løfte den væk. Det var ikke helt let at finde ”balancepunktet” i den ret tunge sten, men efter lidt forskelligt opspændingsarbejde lykkedes det at få den til at hænge fint. Vi havde medbragt en rulle stærk fiberduk og sammen med lidt skumpuder og forskellige fiberstropper fik vi bespændingen monteret således, at der intetsteds kunne ske beskadigelser på stenens overflade.

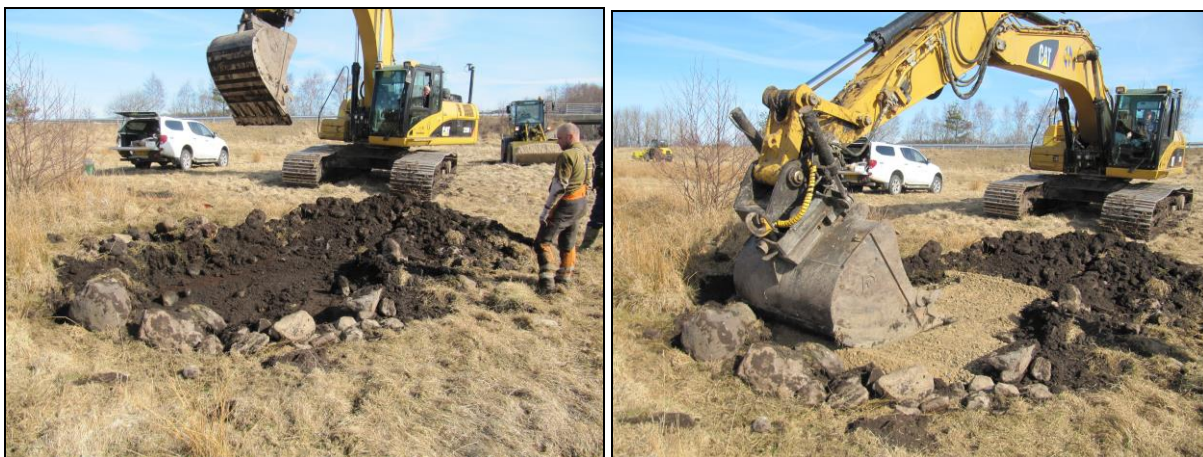
Vi løftede den derefter blot lidt mod syd, og lagde den forsigtigt ned på engen med den indpakkede forside/billedflade opad!

Maskestenen frigøres, løftes og lægges lidt til side. På billedet til højre skimtes Alling Å tv. bag stenen.

Efter at det mere udfordrende arbejde med at løfte stenen væk var afsluttet, kunne vi begynde at forberede en ny hævet fundering til den. (Kjeld Lundager Jørgensen havde sørget for, at de nødvendige materialer var kørt frem til stedet).

Vi startede med at trække den løse muld væk og grave lidt ned til fastere bund med maskinen, og derefter opbygge en god og velkomprimeret ”vejkasse” af stabilgrus, som vi komprimerede med stort tryk ved at presse med maskinens skovl! Herved kunne det let mærkes på vibrationerne under os, at vi var på gl. vådbund - muligvis gytjebund.

Det løse jordlag fjernes og en fundering af ren stabilgrus etableres.

Da dette var færdigt fik vi med stor forsigtighed atter stropet stenen op, og kunne derefter meget stille og roligt løfte den tilbage til udgangspunktet.

På denne vis kunne vi i stabilgruset omhyggeligt opbygge en stenskonning lig den gamle og få stenen til at stå præcis som vi ønskede det.

Vi etablerede således en understøttende fundering/skonning lig den gamle, der passede til stenens form og fik derved stenen til at stå rigtigt godt og stabilt. Der var flere *rigtigt velegnede* sten som passede fint i stenens facon fra den gamle fundering og disse blev selvfølgelig genbrugt, hvor deres respektive udformning bedst kunne anvendes.

Stenen løftes tilbage, og herefter kan funderingsarbejdet begynde.

Den nye fundering opbygges forsigtigt og stenen finjusteres og sikres.

Herefter var det blot at reetablere det omkringliggende terræn og dets overflade. Vi brugte de tiloversblevne sten og resten af muldjorden til at hæve terrænet lidt omkring stenen således, at man ikke ligesom fornemmer at stenen står på en hævet fundering!.

Med gravemaskinen skrabede vi lidt mere jord hen til stenens nærområde, så terrænet helt blev udlignet således, at ingen af stenene i nærområdet ved maskestenen kan anes eller fornemmes.

Afslutningsvis strøede vi lidt græsfrø på den eksponerede jordoverflade.

Stenen set fra henholdsvis sydøst og nordvest.

Arbejdet næsten afsluttet om eftermiddagen d. 9/4 2013.

De sidste to billeder herunder er indsat, for at man kan få en fornemmelse af stenens hævnning!

Selve stenens fundering er hævet i forhold til tidligere, og det eksisterende terræn når ikke længere stenen så højt oppe! (Se også de øvrige arbejdsbilleder på side 9)!

Vi skønner at stenen er hævet med ca. 45cm – selv om det måske ikke rigtigt fornemmes når man kommer hen til den – men det var også præcis det, der var den oprindelige plan og hensigt! ☺

Bemærk her på stenens nedre farveskift, hvortil stenen tidligere var jorddækket!

Afsluttende bemærkning:

Der blev fra flere sider efterfølgende rettet henvendelse til mig, om ikke vi kunne genopmale selve motivet på maskestenen, idet det alt efter belysningsforholdene kan være *meget vanskeligt* for besøgende at se det meget spændende maskemotiv!

Det skal i den forbindelse tilføjes, at det tidligere *har været* malet op med rødt.

På flere fundne ældre billeder ses masken opmalet i hvid udgave, men det kan selvfølgelig blot være med kridt forud for den pågældende fotografering!

Det var imidlertid ikke muligt at indhente tilladelse hos Kulturstyrelsen til en fornyet opmaling af stenen.

*Masken med hvid opmaling. Foto tilsendt fra Museum Østjylland.
(Som vi i øvrigt havde et fint samarbejde og kontakt til).
Oplyst som værende taget af Georg Kunwald i starten af 1950'erne.*

Henrik Høier.
Museum Sydøstdanmark.